

**ОД ПРЕДГОВОРОТ КОН КНИГАТА
МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ IX-XVIII ВЕК**

Избор, редакција, предговор, книжевно-историски коментари и белешки д-р Илија Велев, том 1, *Македонска книжевност во 130 томови*, Битола 2008

Книгата *Македонска книжевност IX-XVIII век* претставува прв том од издавачкиот макропроект на Владата на Република Македонија, којшто се реализира во текот на државната манифестација 2008 – Година на македонскиот јазик. Во неа се претставуваат десетвековните книжевно-историските процеси во Македонија од кирилометодиевскиот период, па сè до просветителските пројави на дамаскинарството, коешто го предвстило екот на народното будење во почетокот на XIX век. При определувањето на методолошката постапка за содржинската концепција на овој специфичен том тргнавме од позицијата да ги задоволиме основните критериуми за претставување на развојните творечки процеси во историската последователност на поетолошката и на стилско-изразната типологизација на македонската средновековна книжевност, што ја прави посебна во однос на другите средновековни книжевности. Токму ваквата концепирана методолошка позиција ни ја наметна потребата нашиот антологиски избор да се концентрира на т.н. оригинални книжевни состави и на нивните автори од периодот меѓу IX и XVIII век, кои се пројавиле во македонските книжевни и скрипторски центри. Нужно е да нагласиме дека средновековните преводни акции се сведувале само во границите на јазичната дивергенција, зашто преку преводот на основниот византиски книжевен текст се реализирал механизмот за ретроспектива на христијанската идеологија во градењето на единственото верско чувство преку степен на филозофско и на книжевно восприемање. Додека, пак, современиот книжевно-преводен циклус врши надолнување на меѓунационални изразни системи, следи интегрирање на творечки соодноси, поттикнува интроспекција од

различно изградениот и сфатен уметнички свет на повеќе поднебја и традиции, и сл. Поконкретно, во средновековната книжевност со чинот на преведувањето содржината не го активира механизмот на преточување на една уметничка или мисловна претстава во друга, туку ја пресликува претставата на однапред изграден и осмислен свет. Тој свет треба еднакво да е препознатлив во сите христијански средини.

Застапените книжевни творби се врамени во три периодични творечки циклуси: IX-XII век, XIII-XV век и XVI-XVIII век. Самиот избор на книжевни оригинални состави ја градат претставата за карактеристичните развојни насоки на македонската средновековна книжевност, периодичните актуелности на определени книжевни жанрови, постапното профилирање на поетолошките и на стилско-изразните средства при творечкото произнесување, како и за посебните творечки идентитети на македонските книжевни творци. Изборот зафаќа аотирање на 40-тина автори од св. Константин-Кирил и св. Методиј до Јосиф Брадати, со повеќе од 50 нивни книжевни творби. На тој начин за првпат се нуди антологиски преглед на оригиналното творештво од македонската средновековна книжевност. Пошироко за целокупниот творечки процес во средновековна Македонија со преглед на оригиналната, преводната и препишувачката книжевна дејност веќе се реализирани два научноистражувачки проекти (в.: Горги Поп-Атанасов, Илија Велев и Маја Јакимовска-Тошиќ, *Скрипторски центри во средновековна Македонија*, Скопје 1997; Истите автори, *Творци на македонската литература IX-XVIII век*, Скопје 2004).

Меѓу пошироката читателска јавност, за која и е наменето оваа пригодно издание како издавачки проект на Владата на Република Македонија, малку се знае за застапените средновековни автори и за нивните книжевни дела. Затоа, овој антологиски избор го концептираме како своевидна историја на македонската средновековна книжевност, при што за секој застапен автор или книжевна творба приопштуваме кратки книжевно-историски белешки и коментари. Така се согледува и континуитетот на македонскиот книжевно-историски развој, но и се помага за полесна читателска комуникација со овие специфични дела од определениот историски период. Повеќето од застапените творби ги предаваме преведени од старословенски (црковнословенски) јазик на современ македонски јазик. Скоро половината од застапените творби ги преведовме ние лично, зашто досега не беа преведени – или, за некои од нив сметавме дека треба да се освежат со нови преводни креации. Посебен предизвик имавме при новиот препев на *Азбучната молитва* од Константин Презвитер, каде

што за првпат го сочувавме акростихот со редоследот на азбуката. Во изборот застапиме и веќе извршени преводи од страна на Радмила Угринова-Скаловска, Вера Стојчевска-Антиќ, Михајло Георгиевски, Јован Таковски, Ратомир Грозданоски, Димитар Пандев, Јани Филовски, и др. Но, времето за реализирање на овој издавачки проект беше краток и не бевме во можност да извршиме превод на сите избрани творби. Затоа се определивме да застапиме и творби на старословенски јазик, со што даваме можност да се илустрира уште оригиналниот јазичен израз и автентичната писмена форма на македонското средновековно книжевно творештво. При ваквите постапки вршевме расчитување на старословенските текстови од сврзаното писмо на ракописните оригинали, во некои случаи правевме проверка на доследното расчитување при претходните објавувања, а дел од нив преземавме како веќе познати објави (од постари изданија, или од поновите објавувања на: Ѓорѓи Поп-Атанасов, Стефан Кожухаров, и др.). За да ја потсилиме ваквата претстава се определивме и за предавање на старословенските јазични творечки реализации паралелно со преводот на современ македонски јазик. Особено ги сметавме за податливи текстовите на записите од книжевниците, што ги оставале напишани по празните листови и по маргините на ракописите. Сите од нив ги објавуваме во оригиналната и во преводната јазична форма. Текстовите од т.н. дамаскинарски период, каков што е примерот со застапените состави на Јосиф Брадати, ги објавивме во оригинална јазична форма со македонски народен говор, само што врз нив извршивме транслитерација на писмото со современ македонски правописен систем.

Вака конципираната книга претставува своевидна историја на македонската средновековна книжевност со антологиски преглед на оригиналното творештво, а е пристапна за читање од научната и од пошироката читателска јавност.

Илија Велев